

11. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: мет. посіб. для дошк. закл. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208 с.

12. Лозко Г. Українське народознавство: 2.вид., доп. та перероб. Київ: АртЕк, 2004. 472 с.

13. Народознавство / С. П. Павлюк. Енциклопедія Сучасної України / редкол. І. М. Дзюба, та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-71150> (дата звернення: 17.09.2023).

14. Петренко Л. Народознавчий аспект у змісті підготовки та етнокультурної діяльності майбутніх фахівців.

URL: <http://uperpnu.pnu.edu.ua/article/view/275574/270724> (дата звернення: 17.09.2023).

15. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. Київ: Знання України. 1993. 112 с.

16. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. Київ: Мистецтво, 1993. 208 с.

17. Шалашна Н., Баклашова Т. Народознавство як інтегративна складова змісту викладання історичних дисциплін у вищій школі.

URL:<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/19.pdf> (дата звернення: 17.09.2023).

18. Царьова І.В. Етнокультурна семантика в обрядовій фразеології східнослов'янських говірок: монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2015.

Беценко Т.П.

доктор філологічних наук, професор, м. Суми

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИД НАВЧАЛЬНИХ ВПРАВ І НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК МОВНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ В СИТУАЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті подано спробу окреслити сутність поняття *лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту*. З'ясовано специфіку лінгвокультурологічного розбору художнього твору як мовно-естетичного феномену, як взірця духовної культури певного етносу. Вказано на ключові підходи у виконанні вказаного різновиду навчальних вправ. Означено важливість розбору у процесі вивчення іноземної мови.

Ключові слова: лінгвокультурологічний аналіз, художній текст, лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту, лінгвокультурологічний розбір художнього твору, мова, культура, інтелектуально-творча діяльність, іноземна мова.

Постановка проблеми. Нині в освітній гуманітарній сфері набуває актуалізації культурологічний аналіз художнього тексту як різновид навчальних вправ і як варіант/компонент філологічного розбору. Це один із складних видів аналізу, тому що передбачає володіння різномірною інформацією про свою і /або чужу, нерідну дійсність, до того ж – не лише філологічною.

Для успішного здійснення вказаного виду роботи потрібні також відомості з естетики, філософії, історії, етикету, релігієзнавства, етнографії, країнознавства, психології, етнопсихології, соціології, можливо – з біології та інших наук, пов'язаних з рідною чи іноземною дійсністю. Ще не існує конкретного і точного алгоритму культурологічного аналізу тексту. Спроб практичного цілісного виконання означеного виду роботи поки що не засвідчено. Лінгвокультурологічний розбір художнього твору є складником його культурологічного (ширше – філологічного) аналізу.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасною подієвістю – діяльними процесами у сфері міжкультурної комунікації, активізацією міжкультурних контактів у різних царинах життєдіяльності, прагненням і, можливо, потребою самопізнання і взаємопізнання різних культур і їх носіїв. Також лінгвокультурологічний аналіз як різновид навчальних вправ може бути корисним і потрібним у процесі вивчення іноземної мови, тому що інша (чужа, нерідна, іноземна) дійсність, інша культура, побут, звичаєвість пізнаються з допомогою мови і через мову. Кожна мова акумулює в собі народний досвід, етнічні духовно-матеріальні надбання, фіксує дух нації, її ментальний потенціал. Якнайвиразніше це знаходить відображення у художній творчості.

Аналіз останніх досліджень. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту ще не привернув уваги широкого кола дослідників. Інтерес до лінгвокультурологічних проблем засвідчений у працях С.Я. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Селіванової та ін.

Мета дослідження – окреслити сутність поняття **лінгво-культурологічний аналіз художнього тексту**; з'ясувати специфіку лінгвокультурологічного розбору художнього твору як мовно-естетичного феномену, як взірця духовної культури певного етносу; вказати на ключові підходи у виконанні вказаного різновиду навчальних вправ; означити важливість розбору у процесі вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні поняття **культурологічний** набуває все більшої ваги і поширення. Актуальними і такими, що вимагають подальшого обґрунтування, постають терміни **культурологічний аналіз художнього тексту**; **культурологічний концепт**; **культурологічна змістова лінія на уроках літератури**; **культурологічна компетентність філолога**; **урок культурологічного аналізу**; **культурологічний компонент при вивченні зарубіжної літератури**; **культурологічний підхід до викладання літератури в основній школі**; **культурологічний підхід до аналізу художнього твору**; **культурологічний контекст вивчення літературних творів**. Засвідчені спроби дати визначення означеним поняттям. Термін **культурологічний аналіз художнього тексту** ще не має остаточної дефініції. Під **культурологічним аналізом** як різновидом навчальної діяльності у школі та ЗВО загалом розуміють прийоми й види поглибленої, розгорнутої, ґрунтовної роботи з літературним твором, що спрямована на цілісне, монолітне осягнення прочитаного в контексті національної й світової культур – з урахуванням філософських, історичних,

естетичних, релігійних, лінгвістичних, літературознавчих, психологічних тощо аспектів тлумачення словесно-художнього тексту як феноменального мистецького і культурного явища. Культурологічний аналіз маніфестує своєрідне поглиблене «входження» в художній текст, осягнення реалізованої в ньому системи цінностей, пізнання авторської моделі світу та людини, осмислення його національно-культурної (етнокультурної) природи й через текст занурення в певну культурну дійсність або силове поле культур. Суто фаховим постає **лінгвокультурологічний розбір художнього твору**, що вимагає професійного підходу, глибоких різнорівневих знань. Такий вид роботи потребує належної спеціальної підготовки. Його доцільно практикувати у підготовці вчителів-філологів, фрагменти такого аналізу варто використовувати у ході навчання іноземних студентів.

Означений вид роботи з текстом вважаємо перспективним.

Можливий також **компаративний лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту**. Пропонуємо кваліфікувати лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту як самостійний і цілісний його розгляд, як вид навчальної діяльності, як окремий, осібний різновид наукового розбору, насамперед – філологічного (лінгвістичного), що передбачає інтеграцію знань різноманітного змісту з метою виявлення культурно значущих одиниць у визначеному творі словесного мистецтва. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту вбачаємо у ідентифікації та описові різнорівневих мовних одиниць, що безпосередньо вказують на народномовне, лінгвоетнічне, країнознавче, національно-культурне середовище / джерело, слугують засобами позначення етнічної дійсності, мають чітко виражене національне забарвлення, орієнтують на етноідентифікацію відтворюваних реалій, слугують маркерами національної картини світу; у встановленні культурної (народознавчої, етнічно забарвленої) семантики різнорівневих лінгвоодиниць та їх співвіднесеності з певним етносом; у з'ясуванні народознавчої природи повідомлюваної в тексті інформації; у пошуку та описові особливостей реалізації в тексті (в словесно-образному, мовно-естетичному його оформленні) ментальності мовця / автора.

Лінгвоаналіз тексту у культурологічному вимірі постає як пошук та інтерпретація понять, що національно марковані, тобто такі, що пов'язані з певним середовищем, соціумом буття. Звичайно, якнайкраще такий вид роботи виконувати на зразках текстів зарубіжної літератури. Хоча можна спробувати реалізувати лінгвокультурологічний опис художнього твору, належного рідномовній дійсності.

Раціональним такий вид вправ видається у процесі вивчення української мови з іноземними студентами.

Доречно підкреслити, що лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту орієнтований на увагу до слова як етнокультурного явища, що є вмістищем об'ємної інформації про духовно-матеріальне осердя нації, її самобутність, окремішність, світочуттєвість, побутові реалії. Такий вид роботи спрямований на пізнання іноземної дійсності, інакшої картини світу, чужої ментальності,

іншої системи цінностей через слово (конструкцію), їх семантику. Він покликаний віднайти і пояснити, зрозуміти спільне та відмінне в моводійності, буттєвості певного народу.

Чим зумовлений інтерес до виконання **лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту**? Будь-яка культура постає як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; як історично сформований комплекс правил усередині соціуму, орієнтований на його збереження та гармонізацію; як засіб ідентифікації; як показник окремішності, самобутності. Культура є складною системою буття, що тяжіє до понять **національний, етнічний, народознавчий, етнографічний тощо**. У кожної людини формуються світоглядні уявлення про свою (рідну, національну) культуру і чужі (інші) культури.

Пізнання мовних глибин свого, споконвічного і чужоземного – спосіб мовнокультурної самоідентифікації особистості.

Висновки. Отже, лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту – різновид інтелектуально-творчої діяльності, орієнтований на осмислене сприйняття етнореалій, позначених з допомогою мови і засвідчених у словесно-образному тексті, джерел вивчення культури певного народу на різних рівнях. Це шлях до розуміння світогляду, буття, ментальності рідного або іншого народу і водночас матеріал для роздумів, зіставлення, пошуку паралелей, поштовх до заглиблення у природу мови як феноменального явища, що відображає картину світу етносу.

Список використаних джерел

1. Беценко Т. Види аналізу художнього тексту // <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/9707>.
2. Беценко Т.П. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту в парадигмі сучасних наукових студій: базові поняття// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 38. том 3 // <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v38/part>.
3. Мацько Л. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту. Культура слова. 2011. Вип. 75. С. 56–66.

Василенко І.О.

*старший викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Червінська Л.М.

*старший викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

СТИМУЛЮЮЧІ СКЛАДОВІ ПРОЦЕСУ АУДІЮВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ